

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

15

Jan Sawicki

Mykolas Rōmeris ir buvusios

*Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės
žemių tautinės problemos*

1999

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Mykolo Römerio 120-osioms metinėms

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

15

Jan Sawicki
Mykolas Römeris ir buvusios
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės
žemių tautinės problemos

VILNIUS

1999

UDK 947.45
Li-191

REDAKCIŅĒ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Darius Staliūnas
Giedrius Subačius

Iš lenkų kalbos vertė
Irena Tumelytė

Redakcinė kolegija dėkoja
Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui
bei Atviros Lietuvos fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo

ISSN 1392-0391
ISBN 9986-752-52-3

© *Jan Sawicki*, 1998
© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1999
© Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999
© Vertimas į lietuvių kalbą – *Irena Tumelytė*, 1999
© Eugrimas, 1999

TURINYS

Pratarmė	7
Įvadas	9
I. MYKOLO RÖMERIO GYVENIMO KELIAS	15
1. Vaikystė ir jaunystė	15
2. „Krajovců“ Vilniuje	23
3. Karų ir revoliucijų sukuryje	35
4. Lietuvos valstybės tarnyboje	51
II. MYKOLAS RÖMERIS IR BUVUSIOS LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS ŽEMIŲ TAUTINĖS PROBLEMOS	76
1. XIX a.–XX a. pradžios lenkų politinės minties atstovų požiūris į istorinės Lietuvos žemių tautines problemas	76
2. Mykolas Römeris ir Abiejų Tautų Respublikos paveldas	80
3. Apie buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių nevienalytiškumą	88
4. Lietuva karo meto Mykolo Römerio koncepcijose	110
III. TAUTINĖS PROBLEMOS TARPUKARIO EUROPOJE IR LIETUVOS TAUTINĖJE VALSTYBĖJE	135
1. Tautinis klausimas Europoje po 1918 metų	135
2. Tarpukario laikotarpio Lietuvos Respublikos tautinės problemos	142
IV. NUO LIETUVIŲ IR LENKŲ TAUTINĖS SAVIMONĖS „DVILAIPSNISKUMO“ IKI „DVILYPUMO“. MYKOLO RÖMERIO TAUTINĖS SAVIMONĖS POKYČIAI	161
Pabaigos žodis	174
Trumpinimų sąrašas	177
Streszczenie	178
Asmenvardžių rodyklė	184
Vietovardžių rodyklė	189

VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ

- Anglija 73
Ašmena 86
 apskritis 104, 108
Austrija 40, 42, 111, 114, 133, 135
Austrija-Vengrija 41, 137
- Bagdoniškis 16–18, 21, 23, 25, 26, 46,
 50, 52, 58, 70, 73, 173, 178
Balkanai 140
Baltarusija, Baltoji Rusia 10, 11, 13, 17,
 23, 31–33, 35, 36, 40, 41, 73, 78, 79,
 81, 87,95–109, 111, 112, 114–117,
 119–121, 124–126, 129, 133, 140, 156,
 161–164, 167, 173, 175, 176
Rytų 96, 97, 109
Vakarų 43, 96, 115, 122
Vidurio 96
- Baltija 62, 64, 65, 124, 139, 140, 141, 156
Baranovičiai 44
Belgija 135, 167, 171
Berezina, upė 129
Berlynas 118
Briuselis 55, 132
Bulgarija 135
- Čekoslovakija 60, 138
- Danija 62
Dauguva, upė 129, 156
Dysnos apskritis 94, 96
Dnepras, upė 156
Drezdenas 17
- Druskininkai 157
Dunojus, upė 137, 140
- Eišiškės 157
Estija 62, 124, 126, 138, 140
Europa 66, 110, 114, 126, 135, 139, 141,
 142, 153, 160, 162, 175, 180, 183
Rytų 110, 111
Rytų Europos Respublika 111
Vakarų 21, 61, 136
Vidurio 111, 114, 136
Vidurio Rytų 9, 47, 135, 136, 138, 140,
 142, 143, 148, 160, 175, 178, 183
- Galicija 22, 30, 39, 40, 78, 80, 90, 103
Gardinas 53, 96
 gubernija 23, 94, 96, 105, 106, 122
Graikija 137
Gryviatka 44
- Haga 62, 72
- Janopolė 9
Japonija 22
Judrėnai 25
Jungtinės Amerikos Valstijos 119
- Kališas 45
Karpatai 111, 156
Kaunas 48–55, 59, 60, 63–65, 67, 86, 124,
 125, 127–131, 145, 146, 149, 153–155,
 157, 159, 167, 168, 178

- apskritis 51
 gubernija 16
 kraštas 23, 50, 167
 Klaipėda 12, 62, 63, 65, 66, 72, 143,
 158–160
 kraštas 158, 159, 175, 180, 183
 Kolnas (Kolno) 45–46
 Kretinga 62
 Krokua 19, 20, 22, 26, 41
 Krzeszowice → Kšešovicai
 Kšešovicai (Krzeszowice) 26
 Kuršas 43
 Kvėdarnos apylinkės 25

 Latvija 15, 111, 114, 115, 124, 126, 139,
 140
 Lebiodkos dvaras 162
 Lenkija visame tekste
 Lenkija ir Lietuva, Respublika visame
 tekste
 Lyda 54, 86
 apskritis 104, 108, 162
 Lietuva, Lietuvos Didžioji Kunigaikš-
 tystė visame tekste
 Liublinas 44, 156
 Livonija 15, 83
 Lomža 44–46, 48, 50, 51, 96
 apskritis 46
 Lozana 118

 Maskva 112
 Meiseno žemė 15
 Minskas 22, 31
 gubernija 94, 96
 Mogiliovo gubernija 96
 Montvilų dvaras 158

 Naugarduko apskritis 94, 96
 Neris, upė 172
 Neva, upė 19

 Obelių (Abelski) dekanatas 16
 Ober-Ostas 42
 Odesa 40

 Pagryžuvys 25
 Panevėžys 62, 86, 149, 150

 Paryžius 20–22, 32, 34, 76, 142, 143
 Peterburgas → Sankt Peterburgas
 Piskas 96
 Piotrkovas (Piotrków) 42, 43
 Prancūzija 19, 60
 Pripetė, upė 96
 Prūsija 26, 78, 80
 Rytų 88
 Prūsijos kunigaikštystė 34
 Pruškuvas (Pruszków) 16
 Pskovas 96
 Punksas 157

 Ragainė 88
 Ryga 161, 168
 Roma 167, 173
 Rumunija 40, 41
 Rusia 83, 94, 111, 112, 161
 Rusija 18, 22, 23, 25, 26, 28–32, 37, 38,
 47, 49, 65, 77, 78, 90, 92, 95–97,
 109–111, 113–117, 119–121, 127, 132,
 133, 135, 137, 140, 162, 175, 181, 182
 Sovietų Rusija 130
 Rzeszów → Žėsuvas

 Saksonija 15
 Saldutiškis 62
 Sankt Peterburgas 18, 19, 31, 80, 98, 178
 Sebežas 96
 Seinai 125, 127
 Sena, upė 20
 Skandinavija 140
 Smolenskas 96
 Sovietų Sąjunga, SSRS 66, 74, 139
 Suvalkai 54
 Szczypiorno → Ščypiornas

 Ščypiornas (Szczypiorno) 45
 Šiauliai 31, 62, 86
 Švedija 15
 Šveicarija 78, 167, 171
 Švenčionys 86, 157
 apskritis 104, 108

 Tilžė 26
 Torunė 13
 Trakai 86

- Troškūnai 158
Turkija 135, 137
Tverėčius 157
Ukmergė 86, 149
Ukraina 22, 23, 77, 111, 126, 138
- Valkininkai 157
Varėna 157
Varšuva 16, 30, 38, 39, 42, 44, 45, 48,
50, 52, 54, 55, 63, 64, 80, 101, 119,
130, 131, 153, 154
Vengrija 113, 135
Versalis 136, 139
Vidurio Lietuva 53–55, 129
Vileikos apskritis 19, 30, 94, 96
Vilnija 50–52, 55, 56, 63, 73, 119,
127–129, 132, 133, 175, 182
- Vilnius visame tekste
Vincentovo dvaras 19
Vysla, upė 112
Vitebskas 31
gubernija 96
Vokietija 40–46, 49, 62–66, 70, 72, 73,
110, 113–116, 118–122, 133, 135, 140,
159, 175, 182
Volynė 41
Voronežas 16
- Zambrovas 44, 45
Zarasų apskritis 16, 108
- Žemaitija 22, 86, 108, 161
Ženeva 62, 63
Žešuvus (Rzeszów) 41